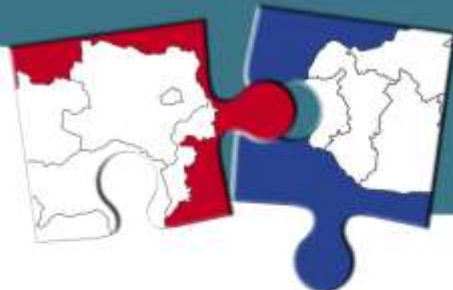

Interreg
Slovakia-Austria
European Regional Development Fund

Protokol

Border Walk: „Historické záhrady“

Program | 08.06.2022

Od severu až po juh sa na území Burgenlandska nachádza mnoho zámkov a zámcockých parkov z rôznych epoch. Účastníci podujatia Border Walk dňa 8.6.2022 navštívili barokový krajinársky park v obci Halbtturn, anglický park v meste Eisenstadt a renesančný areál v obci Lackenbach. Sprievodkyňou bola Dr. Brigitte Kirzsánits, historička z Eisenstadtu.

TT
SK

TRNAVSKÝ
SAMOSPRÁVNÝ
KRAJ

BRATISLAVSKÝ
SAMOSPRÁVNÝ
KRAJ

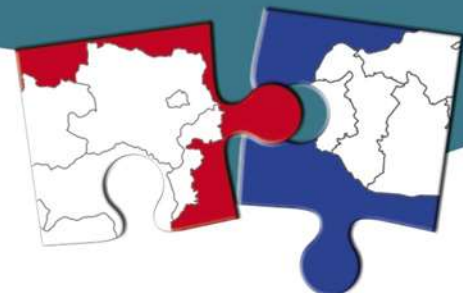

BRATISLAVA

burgenland
wirtschaftsagentur

noe regional
Die Kraft der Gemeinsamkeit

 **Stadt
Wien**

Začiatok: 07:45 h.	
10:00 h.:	Prehliadka zámockej záhrady v Halbtturn
12:15 h.:	Prehliadka krajinárskeho parku v Eisenstadte
15:45 h.:	Prehliadka renesančného areálu v Lackenbachu
Záver: 20:00 h.	

Prehliadka zámockej záhrady v Halbtturne

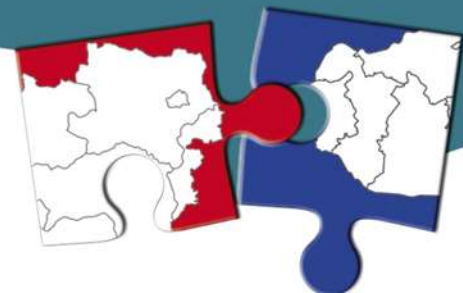
Obec Halbtturn bola od 16. storočia majetkom uhorskej koruny, niekoľko ráz bola daná do zálohu. Potom, ako ju na krátku dobu späť prevzal cisár Leopold I., bola v roku 1701 opäť daná do zálohu, a to rodu Harrachovcov. Zámok bol postavený z poverenia cisára Leopolda I., stavebný dozor vykonával pravdepodobne gróf Alois Thomas Raimund Harrach (1669 – 1742). Už v roku 1724 sa lovecký zámok opäť dostal do rúk cisára Karola VI. (1685–1740, ktorý bol súčasne tiež uhorským kráľom Karolom III.), a teda Habsburgovcov. Potom, ako jeho zať František I. Štefan kúpou od uhorskej koruny v roku 1764 nadobudol panstvo Mosonmagyaróvár, sa zámok stal súkromným vlastníctvom Habsburgovcov. Tí ho až využívali ako lovecký zámok do roku 1914. Súčasným majiteľom zámku je gróf Markus zu Königsegg-Aulendorf.

Architektom zámku sa stal Johann Lucas von Hildebrandt (1668–1745), ktorý ho naprojektoval ako letné sídlo s príslušnými poľnohospodárskymi budovami. Stavba bola dokončená v roku 1711, v roku 1942 ju čiastočne zničil požiar. Ďalší požiar v roku 1949 premenil zámok v ruinu. Vďaka podpore Spolkového pamiatkového úradu a Spolkovej krajiny Burgenlandsko bol zámok v 1970. rokoch zrenovovaný.

Prestavba záhrady sa uskutočnila v roku 1724, potom ako panstvo prešlo do rúk cisára Karola VI. a jeho manželky Alžbety Kristíny. Záhradným architektom bol pravdepodobne Anton Zinner, pôsobiaci v službách princa Eugena Savojského. Podľa vzoru francúzskych záhrad bol na juhozápad od zámku založený znížený broderiový parter obklopený krušpánom a stromami a zdôraznený vázami v rožných miestach. Terasy lemovalo lipové stromoradie. Záhrada mala tri úrovne a obkolesoval ju múr. Cez juhovýchodnú bránu sa naskytl výhľad na rozľahlú krajinu. V okolí zámku sa rozprestierali vinohrady, lúky a pasienky, a tiež výbehy pre kone. Prvý žrebčinec tu založil už cisár Ferdinand I. so svojou sestrou kráľovnou Máriou v 17. storočí. Karol VI. (uhorský kráľ Karol III.) tu neskôr zriadil

Interreg
Slovakia-Austria
European Regional Development Fund

nový žrebčinec s 350 koňmi, ktorý patril svojho času medzi vôbec najvýznamnejšie cisárske žrebčince.

Po smrti cisára sa z väčšej časti pravdepodobne podarilo zachovať záhradu v jej pôvodnej kompozícii, s niekoľkými menšími úpravami, ako napríklad výsadbou lipovej aleje.

V priebehu 19. storočia bol parter podrobený opakovaným úpravám, vzhľadom na to, že arcivojvoda Albrecht Rakúsko-Tešínsky (1817–1895) kládol do popredia hospodárske využitie panstva. Zintenzívnil výsadbu ovocných stromov a vinogradov na voľných priestranstvách. Nechal vysadiť aleje pagaštanu konského, ktorého plody slúžili ako krmivo pre divo žijúcu zver.

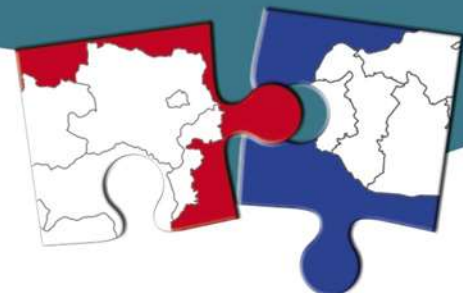
Synovec a súčasne adoptívny syn arcivojvodu Friedricha (1856–1936) koncom 19. storočia vrátil parku jeho estetickú štruktúru. Parter bol upravený v štýle neobarokovej záhrady s geometricky usporiadanými záhonmi a v jeho okolí bol založený anglický park. Boli tu jazdecká škola, bažantnica i tenisový kurt. O vtedajšej druhovo bohatej výsadbe dodnes svedčí okolo 90 rôznych druhov drevín.

Záhrada v priebehu 20. storočia sčasti spustla. Začiatkom 1990. rokov bola zahájená jej revitalizácia podľa plánu obnovy a manažmentu historických parkov a záhrad.

Podľa informácií, ktoré poskytol súčasný majiteľ zámku, DI Markus Königsegg-Aulendorf, sa zámok i záhrada dnes využívajú na rôzne podujatia a oslavy, napr. sobáše, pravidelné ročne sa obmieňajúce výstavy (aktuálna výstava „SISI – CISÁROVNINE ŠATY“ beží do 26. októbra 2022), koncerty či predstavenia lipicanov.

Okrem toho od roku 2015 prebieha v parku voľne prístupná výstava „Sochy v parku“, v rámci ktorej sa v prostredí historickej záhrady prezentujú diela súčasných umelcov.

Viac informácií: <https://schlosshalbturn.com/>

Prehliadka krajinárskeho parku v Eisenstadte

Korene eisenstadtského zámku siahajú prinajmenšom do 13. storočia. Mesto Eisenstadt získalo v 14. storočí mestské právo a s ním spojené rôzne privilégiá, ktoré umožnili hospodársky rozmach. Mesto sa nachádzalo v hraničnom území medzi Uhorskom a Rakúskom. V priebehu histórie bolo striedavo súčasťou jednej či druhej krajiny, až pokým celé územie v roku 1647 nepripadlo uhorskej korune. Súčasťou Maďarska potom bolo až do vzniku Spolkovej republiky Burgenlandsko v roku 1921.

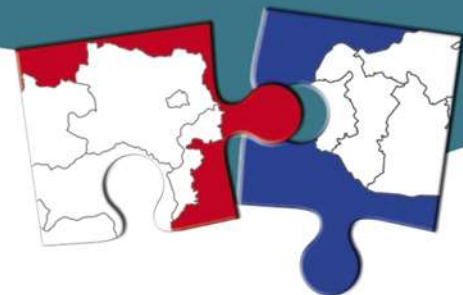
Eisenstadtské panstvo sa od roku 1622 spája s menom Esterházyovcov. Civilné mesto získalo v roku 1648 postavenie uhorského slobodného kráľovského mesta, čím bolo podriadené uhorskej dvornej komore, nie panovníkovi.

Úžitková záhrada za hradom je doložená už v záznamoch zo 16. storočia. Prvá písomná zmienka o prítomnosti okrasnej kvetinovej záhrady je doložená v liste Mikuláša Esterházyho (1583–1645, zakladateľ Katedrály sv. Jána Krstiteľa v Trnave) z roku 1624, ktorý adresoval svojej snúbenici. Jeho syn Pavol I. (1635–1713) nechal v 1660. rokoch pôvodný stredoveký hrad prestavať na barokový zámok. Počas pôsobenia Pavla I. mal zámok nielen vlastnú zeleninovú, ale aj ovocnú, bylinkovú a lekárenskú záhradu, a navyše aj okrasnú záhradu v štýle „horto italico“.

Okolo roku 1730 a 1750 bola záhrada viackrát upravená najskôr do barokovej, potom rokokovej podoby. Úpravné práce viedol najskôr „inžinier Zinner“, neskôr záhradný architekt Luis Gervais, pôvodom z Lotrinska. Rokoková záhrada pretrvala asi pol storočia, až pokým v nej Mikuláš II. (1765 – 1833) nezahájil zásadné zmeny. Plochu záhrady rozšíril tým, že skúpil severne od nej ležiace pozemky. Začiatkom 19. storočia premenil záhradu na krajinársky park. Podľa plánov francúzskeho architekta Charlesa Moreaua bol na ploche mimo parku postavený lovecký zámoček Marientempel. V záhrade zasa vznikla tzv. strojovňa, do ktorej bol umiestnený Wattov parný stroj, prvý v celej monarchii. Neskôr bol Moreau poverený projektovaním celej záhrady. Poslednou stavbou z uvedeného obdobia je grécky chrám na umelo vytvorenej skalnej kulise z roku 1820, ktorý sa nachádza priamo oproti zámku. Do neho bola neskôr umiestnená socha vyobrazujúca sediacu kniežaciu dcéru Leopoldinu, vyhotovená na zákazku Antoniom Canovom. Obdiv si vyslúžila predovšetkým zbierka rastlín v skleníkoch, ktorá mala v období svojho rozkvetu okolo 70 000 rastlín. Po smrti Mikuláša II. Esterházyho v roku 1833 sa priority zmenili, náklady na ošetrovanie parku boli znížené, a tak niektoré plochy spustli.

Interreg
Slovakia-Austria
European Regional Development Fund

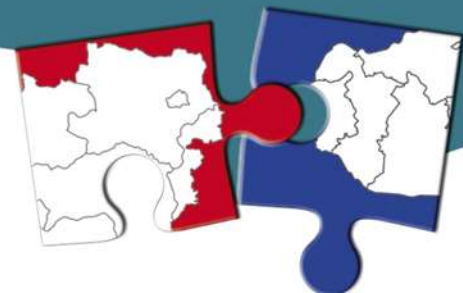
Na prelome 20. storočia bola záhrada zrevitalizovaná a čiastočne upravená výsadbou podľa dobového vkusu. Parter s oranžériou získal neobarokovú podobu podľa plánu, ktorého tvorcom bol pravdepodobne riaditeľ cisárskych dvorných záhrad Anton Umlauf. Tunajšie záhradníctvo s predajom prosperovalo a zabezpečovalo príjem z predaja záhradných produktov až do konca 1940. rokov.

Koncom druhej svetovej vojny a s príchodom sovietskych jednotiek boli poškodené predovšetkým budovy na území parku. Pod sovietskou správou bol v roku 1950 v historickej záhrade vybudovaný plavecký bazén a futbalový štadión. Stromový porast bol výrazne zdecimovaný. Od roku 1950 si park prenajalo mesto, v roku 1962 bol rozdelený na verejnú a na súkromnú časť. Vzhľadom na pretrvávajúci úpadok a zmenu účelu využitia areálu bolo v roku 1987 založené združenie „Verein Freunde des Eisenstädter Schlossparks“ („Združenie priateľov eisenstadtského zámockého parku“), ktoré za pomoci obyvateľov, politikov i firiem zahájilo revitalizáciu parku. Popri slobodnom meste Eisenstadt a spolkovej krajine Burgenlandsko sa toto združenie neskôr v roku 1967 stalo tiež členom novozaloženého „Vereins zur Pachtung, Erhaltung und Pflege des Esterhazy'schen Schlossparkes Eisenstadt“ („Združenia na prenájom, záchranu a starostlivosť o esterházyovský zámocký park v Eisenstadte“), ktoré s Esterházyovcami uzatvorilo nájomnú zmluvu na dobu 25 rokov so spätnou platnosťou od roku 1996. Ako zdôraznil Wolfgang Leinner (bývalý predseda združenia), práve cez dotácie sa veľa investovalo do záchrany zámockého parku.

Počas jeho pôsobenia sa podarilo zrealizovať mnoho úspešných projektov, napríklad pokračovala revitalizácia parku, zrealizoval sa projekt INTERREG „Die großen Gärten“ a dve medzinárodné konferencie. Nájomné združenie nadväzne uskutočnilo dva veľké projekty - na renováciu oranžérie i strojovne. Po vypršaní nájomnej zmluvy na jeseň 2021 slobodné mesto Eisenstadt spolu so súkromnou nadáciou Esterhazy Privatstiftung založilo verejnoprospešnú firmu (GmbH), ktorá sa stala správcom parku.

Majster záhradník Michael Manak (Esterházy) počas podujatia Border Walk informoval účastníkov o výzvach pri údržbe tohto areálu, ktoré budú v budúcnosti v dôsledku zmeny klímy stále náročnejšie (nedostatok vlhky, ochorenia stromov, škodcovia a invazívne zavlečené druhy).

Viac informácií: <https://www.schlossparkfreunde-eisenstadt.at/> & <https://esterhazy.at/schloss-esterhazy>

Prehliadka renesančného areálu v Lackenbachu

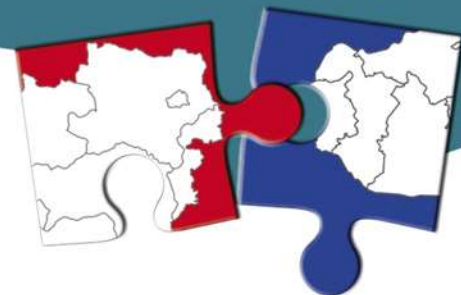
Prvá písomná zmienka o obci Lackenbach je z roku 1222. Obec bola súčasťou panstva Landsee. Od polovice 16. storočia bol jej vlastníkom ostrihomský arcibiskup Mikuláš Oláh, ktorý nechal rozšíriť tamojší zámok. Po jeho smrti zdedila zámok neter Uršula Dresffy, ktorá sa v roku 1612 vydala za Mikuláša Esterházyho (1583–1645). Ten po jej smrti získal panstvo Landsee-Lackenbach do svojich rúk. Barón Esterházy bol v roku 1625 vymenovaný za uhorského palatína a o ďalší rok ho povýšili do šľachtického stavu. Po tom, ako jeho potomkovia premiestnili svoje sídlo do Eisenstadtu, sa zo zámku postupne stalo stredisko hospodárskej výroby. Koncom 18. storočia ho zničil požiar a odvtedy už nikdy viac nebol kompletne zrenovovaný.

Na vyobrazeniach z 1760. rokov je Lackenbach znázornený ako ohradená záhrada so okrasnými kvetinovými záhonmi. Medirytina z tých čias vyobrazuje zámok uprostred rozľahlých a geometricky usporiadaných okrasných a úžitkových záhrad a sádov, s tzv. kráľovským kopcom či vrchom (Königshügel, Königsberg) na pozadí.

Približne v roku 1803, za pôsobenia Mikuláša II. Esterházyho, vzrástlo úsilie o revitalizáciu vyhoreného zámku. Ako o tom svedčia dobové nákresy, štruktúry renesančnej záhrady na sever a západ od zámku sa zachovali vďaka alejam, živým plotom, vodným priekopám a chodníkom. Využitie a zdôraznené boli v rámci poslednej prestavby.

V 20. storočí nadobudol Lackenbach pre Esterházyovcov predovšetkým hospodársky význam – nachádzala sa tu veľkokapacitná píla a tiež tu bolo ústredie lesného inšpektorátu. Využitie zámku spolu s parkom pre turistické účely vtedy nebolo aktuálne. S revitalizáciou budovy a okolitej záhrady sa začalo až v 1990. rokoch, po vložení esterházyovského dedičstva do nadácií, ktorých účelom je zachovať a sprístupniť historické kultúrne majetky.

V zmysle tohto zámeru bolo v rokoch 1999 – 2000 v niektorých častiach niekdajších koniarní zriadené múzeum prírody. V ďalšom kroku boli zahájené vonkajšie úpravy. V roku 2008 bolo podľa návrhu dodaného firmou 3:0 Landschaftsarchitektur na ploche medzi zámkom a jeho vedľajšími budovami vybudované umelecky stvárnené historické arborétum, na ktoré nadväzuje vodná nádrž, ako reminiscencia na niekdajšiu vodnú priekopu. Pozornosť sa nadväzne upriamila aj na zeleninovú a ovocnú záhradu s niektorými historickými ovocnými stromami.

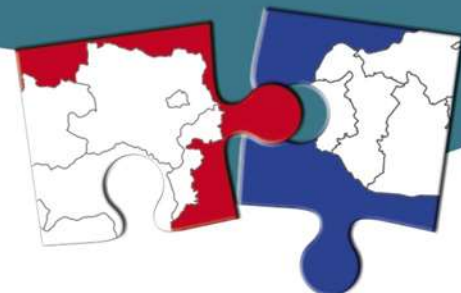
Esterházyovci od roku 2015 spolupracujú s Technickou univerzitou Graz: študenti majú možnosť navrhovať prvky pre areál zámockej záhrady. Víťazné projekty sa potom zrealizujú. Týmto spôsobom vznikli okrem iného aj drevená lávka, vonkajšia sauna, altánok či „hot spot“ – ako moderná interpretácia kráľovského kopca.

Cez záhradu vedie „poľná cesta“ podľa návrhu tirolského umelca Loisa Weinbergera (1947–2020), pri ktorej je nainštalovaná socha „Invázia: Hubočlovek“, ktorú vytvoril v roku 2014.

Majster záhradník Michael Manak informoval o tom, že zámok Lackenbach sa využíva na rôzne podujatia. Popri múzeu v prírode „Der Natur auf der Spur“ („Po stopách prírody“) je tu tiež expozícia „Die Jagdtradition der Fürsten Esterházy“ („Tradícia lovu u kniežat Esterházyovcov“), venovaná dvorným poľovačkám. Iná, mimoriadna výstava priblíži návštevníkom bitku, ktorá sa odohrala v okolí zámku Lackenbach v roku 1620. V niekdajšom správcovskom trakte a v niektorých ďalších častiach zámku sa od roku 2018 nachádza butikový hotel „Zum Oberjäger“. O tom, že areál sa naďalej rozvíja a buduje v súlade s prírodou, sa návštevníci mohli presvedčiť dodatočne aj v rámci okružnej vychádzky smerom k niekdajšej pile, ktorá v súčasnosti slúži ako hospodárske zázemie a pre ubytovanie pracovníkov.

Viac informácií: <https://esterhazy.at/schloss-lackenbach> & <https://www.oberjaeger.at>

Vorname	Nachname	Institution
Daniela	Amrichová	Mesto Galanta
Adriana	Bachora Nowak	Stadt Wien
Dietmar	Baurecht	Wirtschaftsagentur Burgenland GmbH
Dana	Blažková	Obec Prietrž
Silvia	Brazdovičová	Mesto Modra
Kristina	Čechová	Mesto Modra
Zoltán	Čunderlik	BSK
Eva	Hašková	SZŠ Trnava
Elena	Horanová	TTSK
Alena	Hosch	NÖ.Regional.GmbH
Katarína	Hrašnová	SZŠ Trnava
Zuzana	Illitová	BSK
Ingrid	Juhásová	SZŠ Trnava
Miroslava	Kišoňová	Mesto Modra
DI Markus	Königsegg-Aulendorf	Schloss Halbturn
Brigitte	Krizsanits	textprojekt.at · Brigitte Krizsanits
Marta	Kuhnová	UCM Trnava
Wolfgang	Leinner	Schlosspark Eisenstadt
Michael	Manak	Schlosspark Eisenstadt
Adriana	Mendlová	MOS Modra
Alakša	Miroslav (Busdriver)	Busdriver (Company)
Taida	Ondrovičová	tlmočníčka
Romana	Peniaková	BSK
Anna	Píchová	MOS Modra
Lucia	Richnáková	SZŠ Trnava
Radoslava	Šarvaicová	SZŠ Trnava
Andrea	Sláviková	Mesto Galanta
Denisa	Viteková	tlmočníčka
Romana	Vojteková	Bratislava Devín
Thomas	Wachtler	Schloss Halbturn